

Regelink
Ecologie & Landschap

**Behoort bij besluit van B & W
van Leidschendam-Voorburg**
OMGEVINGSVERGUNNING 1e FASE

Vleermuisonderzoek

Basisschool 'De Dijsselbloem', Voorburg

In het kader van de Flora- en faunawet

CONCEPT

Colofon

Tekst, foto's en samenstelling	A. Clements
In opdracht van	Gemeente Leidschendam Voorburg
Naam opdrachtgever	S. van der Helm
Rapportnummer	RA16196-01
Status rapport	Concept
Datum oplevering rapport	01 November 2016
Aantal pagina's	19
Collegiale toets	M.W. van den Hoorn
Wijze van citeren	Clements, A. , 2016. Vleermuisonderzoek Basisschool 'De Dijsselbloem', Voorburg. Vleermuisonderzoek Basisschool 'De Dijsselbloem', Voorburg. In het kader van de Flora- en faunawet. Rapport RA16196-01, Regelink Ecologie & Landschap, Mheer.

Regelink
Ecologie & Landschap

Regelink Ecologie & Landschap

Papenweg 5
6261 NE Mheer
085-7737676
info@regelink.net
www.regelink.net

Lid Netwerk Groene Bureaus

Inhoudsopgave

1. Inleiding	5
1.1 Aanleiding	5
1.2 Doel	5
1.3 Leeswijzer	5
2. Werkwijze en inspanning	6
2.1 Vleermuizen	6
2.2 Volledigheid inventarisatie	7
3. Omschrijving plangebied	8
4. Resultaten	9
4.1 Per soort	9
4.2 Per functie	9
5. Ingreep	11
6. Toetsing aan de Flora- en faunawet	11
6.1 Effecten	11
6.2 Toetsing Flora- en faunawet	11
7. Conclusies en aanbevelingen	12
7.1 Conclusies	12
7.2 Aanbevelingen	12
8. Bronnen	13
8.1 Literatuur	13
8.2 Websites	13
Bijlage 1. Waarnemingskaarten	15
Bijlage 2. Flora- en faunawet	17
A. Verbodsbepalingen	17
B. Algemene maatregel van Bestuur (AmvB)	18
C. Gedragcodes	19

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Gemeente Leidschendam-Voorburg is voornemens om basisschool 'De Dijsselbloem' te slopen.

Volgens nationale en internationale regelgeving is het verplicht om voordat de ingreep plaatsvindt onderzoek te doen naar het eventuele voorkomen van beschermde flora en fauna.

In 2013 werd door Regelink Ecologie & Landschap een vleermuisonderzoek uitgevoerd (van den Hoorn, 2013). Omdat de geldigheid van de conclusies van deze rapportage is verstreken, heeft Regelink Ecologie & Landschap in opdracht van Gemeente Leidschendam-Voorburg opnieuw onderzoek naar vleermuizen uitgevoerd.

1.2 Doel

Met behulp van dit onderzoek worden de volgende vragen beantwoord:

- Welke soorten vleermuizen komen voor in het plangebied?
- Welke functies heeft het plangebied voor de aanwezige soorten vleermuizen?
- Leidt de ingreep tot overtreding van de verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet?

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 worden werkwijze en inspanning beschreven, hoofdstuk 3 geeft een beschrijving van het plangebied. In hoofdstuk 4 worden de resultaten van het vleermuisonderzoek gepresenteerd. De ingreep wordt in hoofdstuk 5 omschreven. Vervolgens zijn de mogelijke effecten van de ingreep gerelateerd aan de aanwezige soorten vleermuizen en getoetst aan de Flora- en faunawet (hoofdstuk 6). In hoofdstuk 7 volgen de conclusies en aanbevelingen. Ten slotte is een korte literatuurlijst opgenomen (hoofdstuk 8).

Bij het opstellen van deze rapportage is uitgegaan van de definities zoals aanwezig op de website van Regelink Ecologie & Landschap¹.

¹ <http://www.regelink.net/kenniscentrum/definities-vleermuizenonderzoek/Vleermuisonderzoek> | Basisschool 'De Dijsselbloem', Voorburg | RA16196-01

2. Werkwijze en inspanning

Op 9, 10 juni, 12 juli, 15 augustus en 19 september 2016 werd het plangebied Basisschool 'De Dijsselbloem', Voorburg door A. Clements geïnventariseerd op vleermuizen. De toegepaste onderzoeksmethoden worden in dit hoofdstuk nader toegelicht.

Tijdens alle bezoeken waren de weersomstandigheden geschikt voor het inventariseren van vleermuizen (Tabel 1).

Tabel 1. Datum en tijdstip van en weersomstandigheden tijdens de inventarisaties.

Datum	Tijdstip	Onderzochte functies	Weersomstandigheden
9 juni	Avond	Kraam- en zomerverblijfplaats, foerageergebied, vliegroute laatvlieger	14 °C, onbewolkt, droog, 1 Bft
10 juni	Ochtend	Kraam- en zomerverblijfplaats, foerageergebied, vliegroute	12 °C, onbewolkt, droog, 1 Bft
12 juli	Avond	Kraam- en zomerverblijfplaats, foerageergebied, vliegroute	16 °C, licht bewolkt, droog, 0 Bft
15 augustus	Nacht	Paarverblijfplaats, middernachtzwermen, foerageergebied	13 °C, licht bewolkt, droog, 0 Bft
19 september	Nacht	Paarverblijfplaats, middernachtzwermen, foerageergebied	14 °C, licht bewolkt, droog, 1 Bft

2.1 Vleermuizen

Tijdens de veldbezoeken werd op grond van geluid en zicht geïnventariseerd. Met behulp van een heterodyne batdetector met opname- en vertragingfunctie (type: Petterson D240x) werd de echolocatie die vleermuizen uitzenden hoorbaar gemaakt voor mensen.

Wanneer de soort op grond van frequentie, klank en ritme niet met zekerheid kon worden bepaald, werd een opname gemaakt met een extern opnameapparaat (type: Roland Edirol R09H). Met behulp van het computerprogramma Batsound werden de opnamen nader geanalyseerd. Hierbij werden de criteria zoals beschreven door Arjan Boonman (www.batecho.eu) toegepast. Voor sociale geluiden van vleermuizen werd gebruik gemaakt van Middleton, 2014 en Pfalzer, 2002. Door daarnaast zoveel mogelijk visueel waar te nemen werd de determinatie geverifieerd en werd het gedrag (en daarmee vaak de functie van het gebied) vastgesteld.

Gedurende het voorjaar (tussen mei en augustus) werden de bezoeken direct vanaf zonsondergang tot twee uur na zonsondergang of vanaf twee uur voor zonsopkomst tot zonsopkomst uitgevoerd.

Gedurende de nazomer (augustus tot oktober) werden de bezoeken tussen een uur na

zonsondergang en een uur voor zonsopkomst uitgevoerd. In deze periode werd minimaal twee uur geïnventariseerd.

2.2 Volledigheid inventarisatie

De inventarisatie is uitgevoerd volgens het Vleermuisprotocol 2013 zoals vastgesteld door Gegevensautoriteit Natuur.

De inventarisatie is een steekproef gebaseerd op momentopnames. Hierdoor is niet uitgesloten dat soorten en functies die niet waargenomen werden op een ander tijdstip ook wel aanwezig zijn. Dit is acceptabel omdat de Flora- en faunawet een initiatiefnemer vraagt te doen wat redelijkerwijs van hem verwacht kan worden.

Met de gekozen methode en inspanning is voldoende invulling gegeven aan artikel 2 (Zorgplicht) van de Flora- en faunawet. Wat betreft het vooronderzoek heeft de initiatiefnemer gedaan wat redelijkerwijs van hem verwacht kan worden.

4. Resultaten

Gedurende het onderzoek werden binnen het plangebied twee soorten vleermuizen aangetroffen:

- gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*),
- ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*),

Hieronder worden per soort de waarnemingen en functies weergegeven. Waarnemingskaarten zijn opgenomen in 0 .

4.1 Per soort

4.1.1 Gewone dwergvleermuis

Tijdens de inventarisaties werden verspreid over het plangebied enkele gewone dwergvleermuizen foeragerend waargenomen. Gelet op het lage aantal dieren en de hoeveelheid gelijkwaardig alternatief foerageergebied in de omgeving vormt het plangebied geen essentieel foerageergebied. De meeste waarnemingen werden gedaan nabij de groenstrook langs de Rijnlandlaan, op de hoek van de school. Tijdens een avondronde in het kraamseizoen werd een uitvliegende gewone dwergvleermuis uit het schoolgebouw waargenomen. Het gaat hier om een zomerverblijfplaats van één dier. Tijdens het paarseizoen werden minimaal twee roepende mannetjes gehoord, waarvan één roepend nabij de zomerverblijfplaats. Aan de andere kant van de Delflandlaan, buiten het plangebied, werd bij het fitnesscentrum een tweede roepende gewone dwergvleermuis waargenomen. Middernachtzwermende gewone dwergvleermuizen werden niet waargenomen, waardoor een winterverblijfplaats voor grotere aantallen dieren kan worden uitgesloten. Vliegroutes werden niet waargenomen.

4.1.2 Ruige dwergvleermuis

Tijdens de inventarisaties in het paarseizoen werden verspreid over het plangebied ruige gewone dwergvleermuizen foeragerend waargenomen. Roepende mannetjes werden niet waargenomen, waarmee paarverblijfplaatsen in het plangebied kunnen worden uitgesloten.

4.2 Per functie

4.2.1 Foerageergebied

Het plangebied wordt door zowel gewone- als ruige dwergvleermuis gebruikt als foerageergebied. Op grond van het beperkte aantal foeragerende dieren en de in ruime mate aanwezige alternatieve foerageermogelijkheden in de directe omgeving kan gesteld worden dat het plangebied geen essentieel foerageergebied voor vleermuizen is.

4.2.2 Vliegroutes

De aanwezige lijnvormige elementen zoals straten en groenstroken werden niet als vliegroute gebruikt. Essentiële vliegroutes zijn dan ook niet aanwezig in het plangebied.

4.2.3 Vaste rust- en/of verblijfplaatsen

In de zomermaanden werd een zomerverblijfplaats van een gewone dwergvleermuis waargenomen.

Tijdens de paarperiode (augustus – september) werd in het plangebied een roepend mannetje waargenomen. Gewone dwergvleermuizen vliegen al roepend rond om vrouwtjes naar hun paarverblijfplaats te lokken. Doordat zij hierbij door hun hele territorium vliegen is het doorgaans lastig om de exacte paarverblijfplaats te lokaliseren. Op basis van het waargenomen gedrag bevindt de paarverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis zich vlakbij de zomerverblijfplaats. Het is waarschijnlijk dat het om een plek in de gevel gaat die zowel als zomer- en paarverblijfplaats wordt gebruikt. Een tweede paarverblijfplaats bevindt zich buiten het plangebied, in het gebouw van het fitnesscentrum.

5. Ingreep

Gemeente Leidschendam-Voorburg is voornemens om Basisschool 'De Dijsselbloem', Voorburg te slopen.

6. Toetsing aan de Flora- en faunawet

6.1 Effecten

Er werd een zomerverblijfplaats waargenomen, een kraamverblijfplaats werd niet aangetroffen. Gebaseerd op het gedrag van de vleermuizen in het paarseizoen zijn er geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van een winterverblijfplaats voor grotere aantallen dieren.

In het plangebied is een paarverblijfplaats van een gewone dwergvleermuis aanwezig. Bij sloop van het betreffende gebouw (gymzaal) verdwijnt zowel de zomer- als paarverblijfplaats.

Gedurende het onderzoek werden geen vliegroutes waargenomen. Essentiële vliegroutes zijn vermoedelijk niet aanwezig in het plangebied.

Indien de nieuwbouw geschikt gemaakt wordt als vaste rust- en verblijfplaats voor vleermuizen ontstaat een nieuwe situatie die voor de aanwezige vleermuizen waarschijnlijk dezelfde waarde heeft als de huidige situatie.

6.2 Toetsing Flora- en faunawet

De voorgenomen ingreep heeft een negatief effect op de lokaal aanwezige populatie. Omdat het om een gering aantal dieren gaat heeft de ingreep geen effect op de gunstige staat van instandhouding van de soort.

Toch is het niet toegestaan de ingreep zonder aanvullende mitigerende maatregelen uit te voeren. Artikel 11 van de Flora- en faunawet verbiedt namelijk onder andere het vernietigen van vaste rust- en/of verblijfplaatsen. Voor het uitvoeren van de werkzaamheden dient daarom ontheffing van de flora- en faunawet aangevraagd te worden. Een deel van de mitigerende maatregelen (namelijk het plaatsen van vleermuiskasten werd in 2013 reeds uitgevoerd).

Wanneer de werkzaamheden plaatsvinden na 1 januari 2017 dient een vergunning van de Wet natuurbescherming aangevraagd te worden.

7. Conclusies en aanbevelingen

7.1 Conclusies

- Het plangebied fungeert als foerageergebied voor gewone- en ruige dwergvleermuis. Het is geen essentieel foerageergebied op grond van het geringe aantal dieren en de hoeveelheid gelijkwaardig alternatief foerageergebied in de omgeving.
- Gedurende het onderzoek werden geen vliegroutes waargenomen. Het is waarschijnlijk dat in het plangebied geen essentiële vliegroutes aanwezig zijn.
- In het plangebied is in de gevel van de gymzaal een zomer- en paarverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis aanwezig. Er zijn geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van winterverblijfplaatsen.
- Met de sloop van de gebouwen verdwijnen de zomer- en paarverblijfplaats.
- Met het uitvoeren van de werkzaamheden wordt de Flora- en faunawet en de Wet Natuurbescherming overtreden.
- Omdat het onderzoek heeft plaatsgevonden volgens het Vleermuisprotocol 2013 van de Gegevensautoriteit Natuur kan gesteld worden dat het plangebied afdoende is geïnventariseerd.

7.2 Aanbevelingen

- Voor het uitvoeren van de werkzaamheden is een ontheffing van de flora- en faunawet nodig.
- Wanneer het gebouw na 1 januari 2017 wordt gesloopt, is de Wet natuurbescherming van toepassing en dient een ontheffing van de Wet natuurbescherming bij de Provincie Zuid-Holland te worden aangevraagd.
- Voor het uitvoeren van de werkzaamheden dient een mitigatieplan opgesteld te worden waarmee overtreding van de flora- en faunawet en Wet natuurbescherming zoveel mogelijk voorkomen kan worden.

8. Bronnen

8.1 Literatuur

Barataut, M., 2015. Acoustic Ecology of European Bats. Species Identification, Study of their Habitats and Foraging Behaviour. Biotope, Mèze. Muséum national d'Histoire naturelle, Paris [Inventaires et biodiversité series].

Broekhuizen, S., K. Spoelstra, J.B.M. Thissen, K.J. Canters, J.C. Buys, 2016. Atlas van de Nederlandse zoogdieren. KNNV Uitgeverij, Zeist.

Dietz, C., O. von Helversen & D. Nill, 2011. Vleermuizen. Alle soorten van Europa en Noord-West Afrika. Tirion Natuur.

Gegevensautoriteit Natuur, 2013. Vleermuisprotocol. [<http://www.netwerkgroenebureaus.nl/werken-aan-kwaliteit/vleermuisprotocol>]. (1-11-2016)].

Heusden, W.R.M. & S.J. Vreugdenhil, 2006. Handreiking Flora- en faunawet. Voor werkzaamheden en activiteiten in het kader van bestendig gebruik, bestendig beheer en onderhoud en ruimtelijke inrichting en ontwikkeling. Dienst Landelijk Gebied, Utrecht.

Middleton, N., A. Froud & K. French. (2014) Social Calls of the Bats of Britain and Ireland. Pelagic Publishing, Exeter.

Ministerie van EL&I, 2010. Buiten aan het Werk. Houd tijdig rekening met beschermde planten en dieren! Brochure. [<http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/brochures/2010/03/01/buiten-aan-het-werk-houd-tijdig-rekening-met-beschermde-dieren-en-planten.html>]. (1-11-2016)].

Pfalzer, G., 2002. Inter- und intraspezifische Variabilität der Soziallaute. Fachbereich Biologie der Universität Kaiserslautern.

heimischer Fledermausarten

Sachteleben, J. & O. von Helversen, 2006. Songflight behaviour and mating system of the pipistrelle bat (*Pipistrellus pipistrellus*) in an urban habitat. In: Acta Chiropterologica 8(2): 391-401.

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, 2014. Soortenstandaard Gewone dwergvleermuis *Pipistrellus pipistrellus*.

8.2 Websites

www.batecho.eu

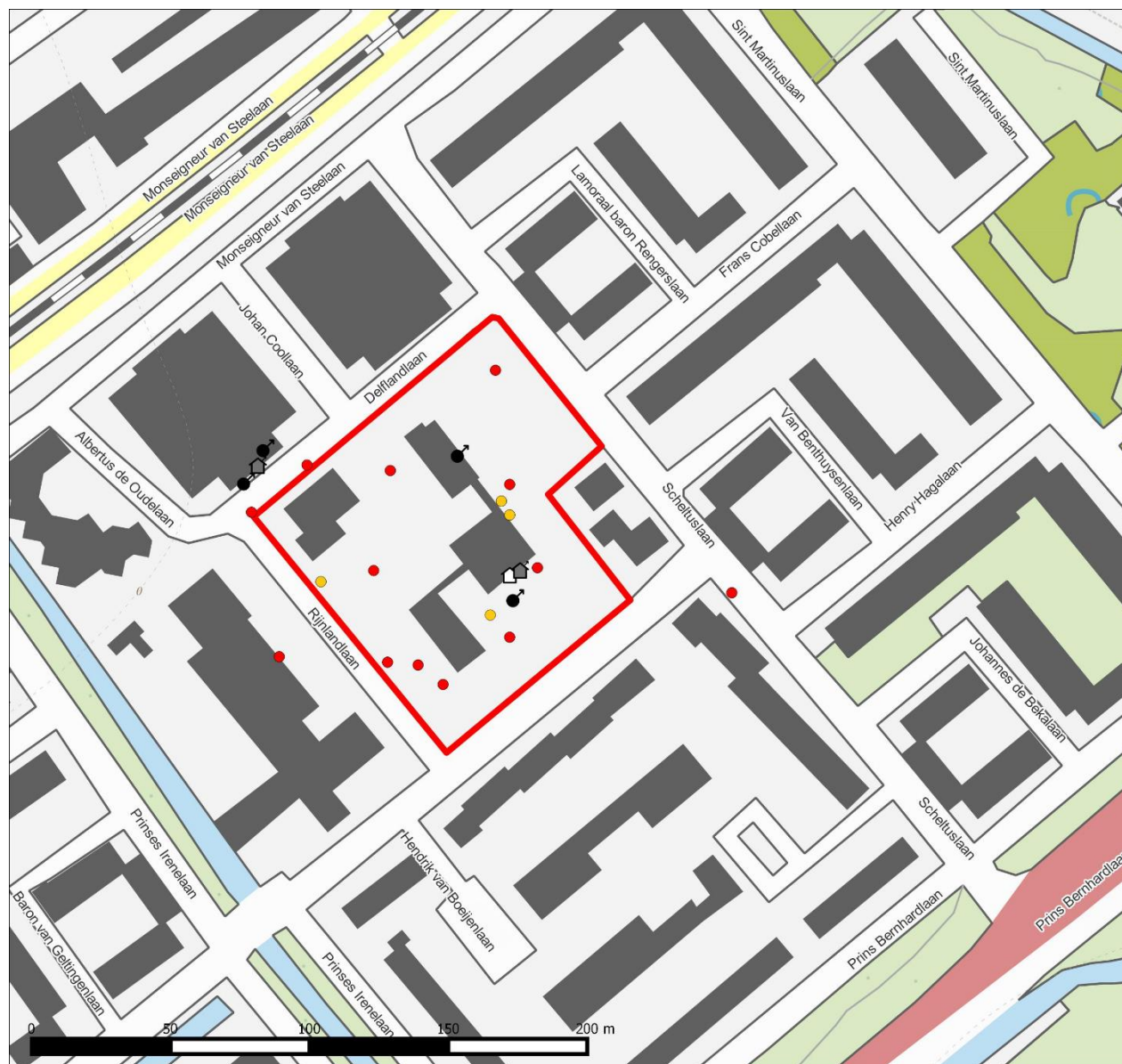
www.telmee.nl

www.waarneming.nl

www.zoogdieratlas.nl

Bijlage 1. Waarnemingskaarten

Legenda

plangebied

gewone dwergvleermuis

foeragerend

zomerverblijfplaats

paarverblijfplaats

roepend

ruige dwergvleermuis

foeragerend

Regelink
Ecologie & Landschap

© Dienst voor het kadaster en de openbare registers,
Apeldoorn, 2016

Bijlage 2. Flora- en faunawet

De Flora- en faunawet is de soortgerichte implementatie van de Europese Habitat- en Vogelrichtlijn en bundelt de bepalingen die voorheen in verschillende wetten waren opgenomen: Vogelwet 1936, Jachtwet, Natuurbeschermingswet (hoofdstuk V: soortenbescherming), Nuttige Dierenwet 1914 en Wet Bedreigde uitheemse dier- en plantensoorten. De Flora- en faunawet beschermt in beginsel soorten.

Activiteiten waarbij schade wordt gedaan aan beschermde dieren of planten zijn verboden, tenzij dit uitdrukkelijk is toegestaan (het “nee, tenzij”-principe). Het is dan ook altijd zaak om, waar mogelijk, activiteiten uit te voeren zonder schade aan beschermde dieren en planten aan te brengen.

De wet erkent de intrinsieke waarde van in het wild levende dieren. In de wet is dan ook een zorgplicht opgenomen: iedereen moet 'voldoende zorg' in acht nemen voor alle in het wild voorkomende dieren en planten (niet alleen de beschermde) en hun leefomgeving.

A. Verbodsbepalingen

De Flora- en faunawet kent, naast de zorgplicht, een aantal verbodsbepaling welke relevant zijn voor de onderhavige toetsing:

Artikel 8

Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te onwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen.

Artikel 9

Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.

Artikel 10

Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten.

Artikel 11

Het is verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.

Artikel 12

Het is verboden eieren van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

B. Algemene maatregel van Bestuur (AmvB)

Op 23 februari 2005 is de “AmvB art. 75” van de Flora- en faunawet in werking getreden. In dit besluit is een vrijstelling voor specifieke activiteiten en soorten geregeld. Tevens introduceert de AmvB de gedragscode.

Tabel 1

Voor soorten die zijn opgenomen in Tabel 1 geldt een algehele vrijstelling wanneer de werkzaamheden vallen onder:

- bestendig beheer en onderhoud, ook in landbouw en bosbouw;
- bestendig gebruik;
- ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.

Er dient een ontheffing te worden aangevraagd wanneer de werkzaamheden niet onder een van deze categorieën vallen en er een (te verwachten) negatief effect op de soorten uit Tabel 1 is. Deze aanvraag wordt door bevoegd gezag onderworpen aan een lichte toets. Daarbij wordt getoetst of de gunstige staat van instandhouding van de soort niet in het geding is, en of de activiteit een redelijk doel dient.

Tabel 2

De soorten zoals opgenomen in Tabel 2 zijn strenger beschermd. Hierbij geldt een vrijstelling mits gewerkt wordt volgens een door de minister goedgekeurde gedragscode. Vallen de werkzaamheden niet onder de bij Tabel 1 genoemde categorieën of wordt niet gewerkt volgens een gedragscode, dan moet een ontheffing aangevraagd worden. Deze aanvraag wordt, net als voor de soorten van Tabel 1 geldt, onderworpen aan een lichte toets.

Tabel 3

De soorten uit Tabel 3 zijn de zwaarst beschermde soorten. Ook wanneer werkzaamheden vallen onder een van de bij Tabel 1 genoemde categorieën, geldt niet zonder meer een vrijstelling. Alleen bij bestendig beheer en onderhoud is een vrijstelling mogelijk wanneer gewerkt wordt volgens een goedgekeurde gedragscode. Werkzaamheden die in een van de andere categorieën vallen en welke negatieve effecten op beschermde soorten (kunnen) hebben, zijn ontheffingsplichting. Voor het verstrekken van een ontheffing wordt deze onderworpen aan een zware toets wanneer:

- er geen andere bevredigende oplossing voor de geplande activiteit is;
- de geplande activiteit geen afbreuk doet aan de gunstige staat van instandhouding van de soort;
- er sprake is van een in of bij de wet genoemd belang.

Bij soorten van Bijlage IV van de Habitatrichtlijn moet tevens sprake zijn van een van de volgende door de Habitatrichtlijn erkende belangen:

- dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten;

- bescherming van flora en fauna;
- openbare veiligheid.

Vogels

Met ingang van 26 augustus 2009 heeft het Ministerie van LNV (nu EZ) een nieuw beleid ten aanzien van broedvogels ingezet. Verblijfplaatsen van broedvogels zijn door de Flora- en faunawet beschermd. De Flora- en faunawet kent hierbij geen standaardperiode voor het broedseizoen. Het gaat bovendien om individuele broedgevallen.

De meeste vogels maken elk broedseizoen een nieuw nest. Deze eenmalig te gebruiken nesten vallen onder de bescherming van artikel 11 van de Flora- en faunawet in de periode dat deze daadwerkelijk gebruikt worden.

Van een beperkt aantal vogels is de nestlocatie het gehele jaar beschermd door de Flora- en faunawet (Bijlage 2). Het betreft dan vogels die:

- het gehele jaar door gebruik maken van hun nestlocatie als vaste rust- en/ of verblijfplaatsen;
- erg honkvast en al dan niet koloniebroeders zijn. Deze soorten keren ieder jaar naar dezelfde locaties terug. De voorwaarden waaraan de nestlocaties moeten voldoen zijn erg specifiek en vaak slechts in beperkte mate in het landschap beschikbaar;
- jaar in jaar uit van hetzelfde nest gebruik maken en zelf niet of nauwelijks in staat zijn om een eigen nest te bouwen.

Indien een jaarrond beschermd nest is aangetroffen moet altijd een omgevingscheck uitgevoerd worden. Een deskundige dient dan te onderzoeken of er voor de soort in de omgeving voldoende plekken en materiaal aanwezig zijn om zelf een vervangende locatie te vinden en een vervangend nest te maken. Indien dit niet mogelijk is, dient een vervangende nestlocatie aangeboden te worden. Wanneer dit ook niet mogelijk blijkt, dient een ontheffing aangevraagd te worden.

Ontheffing kan alleen verkregen worden op grond van een wettelijk belang uit de Vogelrichtlijn. Wettelijke belangen zijn:

- bescherming van flora en fauna;
- veiligheid van het luchtverkeer;
- volksgezondheid of openbare veiligheid.

C. Gedragscodes

Werken volgens een gedragscode kan (soms) een vrijstelling voor soorten op Tabel 2 en Tabel 3 geven. Hiervoor dient gewerkt te worden volgens een door de minister vastgestelde gedragscode. Een overzicht van goedgekeurde gedragscodes is te vinden op:

<http://www.hetInVloket.nl/onderwerpen/vergunning-en-ontheffing/dossiers/dossier/flora-en-faunawet-ruimtelijke-ingrepen/stap-5-gedragscode-gebruiken/overzicht-van-de-gedragscodes>